

Asia: VN/7901/2024

Hallituksen esityksen muotoon laadittu työryhmämietintö kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaksi lainsäädännöksi

1. Laki kuolinpesän palvelualustasta

Lausuntonne:

Kannatamme OmaVero-alustan käyttöönottoa ja digitaalisten palveluiden kehittämistä kuolinpesän asioiden hoitoon. Säätelystä tulee muistaa tietoturva sekä erityisesti herkäät tilanteet (vaikka ne olisivat harvinaisia), kuten kuolleen alaikäisen asioiden hoitaminen turvallisesti pahentamatta vanhempien (kuolinpesän osakkaiden) välisiä mahdollisia ristiriitoja (esim. riitaiset erot, vieraannuttaminen, huoltajuuskiistat tai lähestymiskiellot). Kannatamme myös digitaalisten palveluiden jatkokehitystä, erityisesti testamenttien, avioehtojen ja muiden kuolinpesän asioiden hoitamiseen keskeisesti liittyvien asiakirjojen osalta. Erityisen hyvänä pidämme esitetyt tietojen hyödyntämistä sekä asiakaslähtöisyyttä, jossa viranomaistoimijat vaihtavat tietoa rakenteellisesti digitaalisessa järjestelmässä, vaatimatta asiakkaalta monien luukkujen kautta toimimista.

Pidämme kuitenkin tärkeänä myös paperisen asioinnin mahdollisuuden säilyttämistä digitaalisen alustan rinnalla, vaikka kannustamme myös kehittämään digitaalisten palvelujen hyödyntämiseen kannustavaa matalan kynnyksen ohjausta ja yhteistyötä, jotta myös digitaalisia palveluita vähän tai ei lainkaan käyttävät ihmiset pystyisivät hyötymään niiden eduista (kuten työmäärän vähentymisestä). On mahdollista ja tavallista, että juuri eniten palvelukuormituksesta kärsivät henkilöt ovat niitä, joilla on myös suurin kynnys ottaa käyttöön digitaalisia palvelualustoja, vaikka hyödyt niiden käytöstä olisivat suurimmat.

2.1 Osakastietojen muodostaminen (4 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen muodostaminen)

Lausuntonne:

Pidämme hyvänä ratkaisua, että perustiedot muodostetaan kaikissa tilanteissa, joissa perittävällä on kuollessaan suomalainen henkilötunnus. Kuten valmistelussa todetaan, ulkomaille muuton

yhteydessä on kuitenkin usein perillistaho(ja) Suomessa. Näin helpottuvat myös kansainvälisten tapausten hoito.

Pidämme tärkeänä, että osakkaasta merkitään syntymäaika, tiedossa oleva asuinvaltio sekä siellä käytössä oleva henkilötunniste, jos hänellä ei ole suomalaista henkilötunnusta. Kannustamme kuitenkin pohtimaan, olisiko mahdollista lisätä myös muu käytössä oleva tieto henkilön olinpaikasta (esim. viimeinen tiedossa oleva kaupunki), niissä tapauksissa, joissa henkilötunnistetta ei ole, jotta henkilöstä saataisiin yksilöivää ja löytämistä helpottavaa tietoa.

Ilman henkilötunnusta oleva ulkomailla oleskeleva osakas voi olla esimerkiksi menehtyneen lapsi, puoliso, sisarus tai vanhempi. Kaikissa tapauksissa tällaisella henkilöllä ei ole mitään kontaktia muihin kuolinpesän osakkaisiin, eikä heillä häneen. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi ulkomailla syntynyt lapsi tai Suomessa syntyneen lapsen vanhempi, jolla ei ole mahdollisesti enää vuosikymmeniin ollut suhdetta toiseen vanhempaan, lapseen, hänen sukuunsa tai Suomeen. Tällaiset tapaukset ovat aina haastavia, ja niitä saatetaan voida helpottaa hyödyntämällä kaikkea henkilöstä tiedossa olevaa tietoa, jota voi olla esimerkiksi viranomaisilla (esimerkiksi viimeisimmästä Suomessa oleskelusta), vaikkei sitä ole muilla kuolinpesän osakkailla.

2.2 Rekisterin tietosisältö (5 §)

Lausuntonne:

-

2.3 Kuolinpesän ilmoittajan ja yhteyshenkilön vastuut ja velvollisuudet (8, 9 ja 15 §)

Lausuntonne:

-

2.4 Osakasrekisterin tietojen vakuuttaminen oikeaksi (11 ja 12 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Osakasluettelon oikeaksi vakuuttaminen ennen ja jälkeen perunkirjoituksen)

Lausuntonne:

-

2.5 Osakasrekisterin tietojen julkinen luotettavuus (14 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin julkinen luotettavuus vakituisesti ulkomaille muuttaneiden osalta)

Lausuntonne:

Vaikka ymmärrämme työryhmän ehdotuksen, että vakituisesta ulkomaille muutosta johtuva puute kuolinpesän osakasrekisteritiedoissa muodostaa esteen sille, että rekisterin tiedoille voitaisiin antaa ehdotuksen 14 §:n mukainen julkinen luotettavuus siltä ajalta, kun perittävä on asunut vakituisesti ulkomailla, kannustamme mahdollistamaan luotettavuuden myöntämisen niissä tapauksissa, joissa on voitu antaa riittävä selvitys myös ulkomailla vakituisesti asutulta ajalta. Poikkeustapaukset ovat harvinaisia ja suurimmassa osassa tapauksista kuolinpesän osakkailla on tai heillä on mahdollisuus hankkia riittävät ja riittävän luotettavat tiedot myös ulkomailla asumisajan osalta.

Huomautamme, että nykypäivänä geeniselvitystoiminta on yleistä ja hyvin monelle tavalliselle kansalaiselle mahdollista, mikä tullee lisäämään kuolinpesien muuttumisia tai täydentämissä aiempaan nähden, kun esimerkiksi aviottomat lapset (erityisesti ulkomailta) jäivät usein piiloon lähipiiriltä. Selkeät prosessit tietojen (ja oikeuksien) selvittämiseen uusien sukuyhteyksien paljastuessa olisi hyvä varmistaa, myös viranomaiskuormituksen vähentämiseksi.

Kannatamme asiakirjojen säilytyspalvelussa olevien asiakirjojen liittämistä kuolinpesä osakasrekisterin tietoihin, joko maininnalla, että niitä hyödyntävän tulee varmistua niiden paikkaansapitävyydestä muilla tavoin, tai kehittämällä varmistusmenettely. Toki seuraavat kehitysvaiheet, kuten sähköinen testamenttirekisteri sekä mahdollinen (ja toivottu avioehtoien rakenteellinen kirjaaminen) toivottavasti ratkovat näitä haasteita.

2.6 Tietojen päivittäminen, säilyttäminen ja poistaminen (16 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen pysyvä säilyttäminen)

Lausuntonne:

-

2.7 Tietojen luovuttamisen edellytykset (17-32 §)

Lausuntonne:

Pidämme tärkeänä, että arkaluontoisia tietoja ei luovuteta ja vastuuhenkilöllä sekä osakkailla on mahdollisuus kieltää tietojensa luovuttaminen. Turvakieltoja ja esimerkiksi adoptiotietoja tai sukupuolimerkinnän muutosta koskevat luovutuskiellot ovat hyvin esitetyt, mutta kehoitamme muistamaan myös, että osakkailla saattaa olla myös muita syitä olla haluamatta tietojensa luovutusta. Pidämme tärkeänä ja hyvänä myös tietojen rajaamista, esimerkiksi vanhemmuuden merkitsemistä sukupuolittamatta vanhemmuutena.

Eryityisesti tietojen luovutus yksityishenkilöille ja yrityksille sisältää riskejä, joten kaikkeen luovutukseen täytyy olla henkilön yksiselitteinen lupa. Vaikka lähestymiskieltoa tai turvakieltoa ei olisi asetettu, voi henkilön turvallisuudelle olla suuri riski luovuttaa tietoja, esimerkiksi vainoamis- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa tai pakottavan kontrollin uhreilla.

2.8 Muut huomiot

Lausuntonne:

-

3.1 Perintöveroilmoitus ja perukirja (25, 28, 29, 29 a §)

Lausuntonne:

Pidämme erittäin hyvänä perintöveroilmoituksen syntymistä esitiedoista ja perunkirjoituksen tiedoista.

3.2 Esitiedot (26 §)

Lausuntonne:

Pidämme erittäin hyvänä Verohallinnolla olevien vara- ja velkatietojen sekä osakastietojen hyödyntämistä.

3.3 Muistiinpanot (28 b §)

Lausuntonne:

-

3.4 Muita ehdotuksia

Lausuntonne:

-

4. Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

5. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

6. Laki verotusmenettelystä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

7. Laki perintökaaren 20 luvun muuttamisesta

Lausuntonne:

Pidämme hyvänä perukirjoituksen lisäaikaa, mutta painotamme, että perukirjan myöhäisempi valmistuminen ei missään tapauksissa saa viivästyttää esimerkiksi omaisten sosiaaliturvan, elatuksen ja eläkkeiden saamista, tai heidän elämäänsä vaikuttavien ratkaisujen tekemistä.

Pidämme hyvänä etäyhteyshmahdollisuutta, selkeää yhteyshenkilökäytäntöä sekä sähköisiä mahdollisuuksia. Nämä helpottavat omaisten kuormitusta merkittävästi.

8. Laki ulosottokaaren muuttamisesta

Lausuntonne:

-

9. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuihin annetun lain muuttamisesta

Lausuntonne:

-

10. Pääasialliset vaikutukset

Lausuntonne vaikutusten arviointeihin:

Vaikutuksissa olisi hyvä vielä täsmentää vaikutuksia kotitalouksiin, joissa on herkkiä ja mahdollisesti riitaisia tilanteita. Pääsy tietoihin voi toisaalta kasvattaa läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta, mutta se saattaa myös mahdollistaa väärinkäytöksiä tai eskaloida riitatilanteita. Vaikutuksia riitaisiin kuolinpesiin olisi siis vielä hyvä tarkistella.

Vaikutuksia voisi myös arvioida vielä edunvalvonnassa olevien osakkaiden ja heidän edunvalvojien osalta (alaikäiset, sairauden tai vamman perusteella edunvalvonnassa olevat edunvalvojineen). Erityisesti tapaukset, joissa alaikäinen lapsi on vasta vanhemman menehdyttyä edunvalvonnan tarpeessa perintökysymyksiin liittyen, olisi tärkeää huomioida paremmin. Miten alaikäisten osakkaiden osalta vaikutukset muodostuvat?

Vaikutuksissa olisi hyvä myös vielä arvioida, mitä muutoksia tapahtuu erityisesti alaikäisen menehtymisen osalta. Alaikäisen menehtymiseen usein liittyy vähävarainen tai varaton kuolinpesä, joka kuitenkin aiheuttaa merkittävää työtaakkaa useimmiten hänen vanhemmalleen/vanhemmilleen/huoltajilleen. Olisi hyvä vielä tarkentaa pian syntymän jälkeen kuolleiden lasten osalta vaikutuksia kuolinpesän hoitoon (sillä vaatimukset koskevat edelleen kaikkia elossa olleita, vaikka elämä olisi 15 minuutin tai 2 tunnin mittainen).

11. Muut huomiot

Lausuntonne työryhmämietinnön muihin osioihin:

-

12. Yleiset huomiot työryhmämietinnöstä

Yleiset huomionne työryhmämietinnöstä:

Pidämme säätelyä erittäin hyvänä kehityksenä, joka helpottaa menehtyneen omaisten kuormitusta ja asioiden hoitamisen taakkaa. Säätelyssä on huomioitu useita tärkeitä näkökulmia ja seuraavat kehityssaseleet, kuten sähköisen testamentin käyttöönotto ovat myös erittäin kannatettavia. Myös avioehdon sähköiseen rekisteröintiin kannustamme lämpimästi.

Kehotamme vielä pohtimaan, voisiko pian syntymänsä jälkeen menehtyneiden tai pienten lasten osalta tehdä vielä kevennetyn version asioiden hoidosta. Vähintään vaikutuksia esimerkiksi alle vuorokauden eläneen lapsen asioiden hoitoon olisi hyvä vielä tarkastella ja pohtia mahdollisuuksia keventää vanhempien taakkaa lapsensa menettämisen surun keskellä, kun perunkirjoituksen merkitys on hyvin pieni.

Kehotamme myös vielä tarkastelemaan muutosten vaikutuksia sekä alaikäisiin osakkaisiin (ja heidän edunvalvontansa järjestämiseen), riitaisiin kuolinpesiin ja turvallisuuteen riskitilanteissa eläviin sekä ulkomailla asuviin kuolinpesän osakkaiden osalta, joihin muilla osakkailla ei ole yhteyksiä.

Kolu Emma
Monimuotoiset perheet -verkosto